

Nederlandse industrie: Sterke uitgangspositie, maar geen garantie voor de toekomst

Position paper TNO

Auteur: Johannes Bollen, senior econoom bij TNO Vector

Inleiding

Ook richting 2050 geeft een sterke industrie Nederland het vermogen om publieke voorzieningen te financieren en internationaal relevant te blijven. De toegevoegde waarde van 'made in NL' is hoger dan van wederuitvoer wat een eigen industriële productie aantrekkelijk maakt. De Nederlandse industrie heeft zich de afgelopen decennia bewezen als productief, innovatief en internationaal concurrerend. Met een hoge arbeidsproductiviteit en sterke exportprestaties behoort Nederland tot de koplopers in Europa. Nederland kent duidelijke industriële zwaartepunten: de machine-industrie, voedingsmiddelenindustrie en chemische industrie zijn de grootste industrietakken. Chemie, voeding, machines, aardolie en elektrotechniek zijn nu de grootste exporteurs van binnenlands geproduceerde goederen.

Toch is deze positie kwetsbaar in een wereld die snel verandert. Globalisering verschuift het epicentrum van waardecreatie weg van Noordwest-Europa en er ontstaan steeds meer concurrerende industrieën in Azië. Daarbij zetten groeiende internationale spanningen, toenemend protectionisme en de handelsoorlog en importtarieven de bestaande waardeketens onder druk. Deze polariserende ontwikkelingen vragen om meer strategische autonomie in Nederland en Europa met een belangrijke rol voor de industrie en een meer robuuste industriële infrastructuur.

Vernieuwing werkt alleen bij een gelijk speelveld: als Nederlandse elektriciteitskosten structureel hoger liggen dan bij burelen die wél compenseren en netten sneller vrijmaken, verdwijnt niet de minst productieve fabriek maar de meest blootgestelde locatie. Tijdelijk de asymmetrie corrigeren, randvoorwaarden versnellen en waardeketens hier houden is daarom maatschappelijk rationeel en klimaatdoelmatig. Bovendien zijn nationale 'koppen' op beprijzing alleen zinvol als eerst de randvoorwaarden voor duurzaamheid zijn ingevuld. Zonder beschikbare duurzame infrastructuur en passende ondersteuning op de locatie zelf, krijg je vooral destructie zonder de opbrengst van creatieve destructie: "Nederland armer, de wereld warmer."

Wat is nodig voor een sterke Nederlandse industrie?

- 1) **Samenhangend en consistent industriebeleid** dat vanuit bestaande sterktes inzet op innovatie, concurrentiekracht en duurzaamheid en is gericht op toekomstige groeimarkten; kies voor een portefeuillebenadering zonder uitsluitingen en versterk Europese complementariteit (o.a. Nederland-België) om het ecosysteem-surplus te verzilveren.
- 2) **Verbetering internationaal level playing field** voor de industrie op energiekosten, bijv. door investeringen in energie infra en -opwekking, Europese energiemarkt en een, elektriciteitssubsidie van tenminste €50/MWh in te voeren. Belangrijk: deze compensatie is macro-economisch rendabel - orde van grootte: elke euro compensatie voorkomt circa zes à zeven euro aan bbp-verlies en gemiste belastingopbrengsten; benodigd is dus ruwweg 1/7 van het extra Nederlandse verdienvermogen dat ermee wordt veiliggesteld.
- 3) **Gerichte R&D-investeringen in nieuwe decarbonisatietechnologieën en bijbehorende infrastructuur, ecosystemen en opschalingsfinanciering (nationale hightechstrategie);** breng CO₂-afvang en -opslag op schaal, maar beperkt tot 'hard-to-abate' (proces)-emissies; versnel dit voorbij de eerste projecten (zoals Porthos en Aramis) en organiseer ook grensoverschrijdend transport en opslag van CO₂; koppel dit aan het waterstofhoofdnet: blauwe waterstof als

volumeborging met een afbouwkader, zodat het net op gang komt en groene waterstof op termijn kan infaseren.

Onderbouwing bij 1 – Portefeuille en Europese complementariteit.

Een toekomstbestendige industrie ontstaat niet door één sector te kiezen, maar door het ecosysteem als geheel te versterken. Locaties winnen op het samenspel van kennis, ketenlogistiek, arbeidsproductiviteit, net- en vergunningzekerheid en marktnabijheid. Een portefeuilliebenadering zonder uitsluitingen houdt opties open onder onzekerheid en voorkomt het breken van waardeketens die juist de drager zijn van stille innovatie (toeleveranciers, onderhoud, procestechnologie, scholing). De complementariteit binnen Europa - bijvoorbeeld Nederland met hightech, datagedreven operatie en flexibel elektrificeerbare processen, en België met geïntegreerde chemie en pijpleidingen - levert schaal, lagere systeemkosten, minder ketenrisico en snellere verspreiding van vernieuwing. Steun koppel je aan publieke voorwaarden: kwalitatief goede banen, scholing en naleving van arbeidsvoorwaarden, en natuurinclusieve ontwikkeling (waaronder op de Noordzee). Zo vergroot je innovatiekracht zonder lock-in of greenwashing.

Onderbouwing bij 2 – Tijdelijk level playing field en begrotingsrendement.

Bij een aantoonbare en aanhoudende stroomprijskloof met buurlanden leidt “niets doen” tot locatieverlies, waterbedeffect en koolstoflekkage: Nederland armer, de wereld niet schoner. Een, regels-gebaseerd vangnet van **€50/MWh** corrigeert uitsluitend wanneer die asymmetrie optreedt en dooft vanzelf uit als het verschil verdwijnt. Voorwaarden voorkomen pampere en versnellen verduurzaming: alleen voor bedrijven die duurzaamheid nastreven, flexibiliteit leveren aan het net en de uitstoot per ton product aantoonbaar verlagen; met ook terugbetaling bij meevallers. De maatschappelijke baten zijn groter dan de kosten (orde van grootte 1 op 6–7). Nationale koppen op beprijzing zet je pas terug wanneer per cluster stroom-, waterstof- en CO₂-infrastructuur aantoonbaar werkt; eerder vergroot je vooral investeringsonzekerheid zonder extra reductie.

Onderbouwing bij 3 – R&D, CCS en waterstof als dragers.

Nederland loopt achter op private R&D in de opschalingsfase; tegelijk zijn net- en molecuul-infrastructuur de bottleneck voor snelle emissiereductie in onmisbare processen. Door sleuteltechnologieën te verbinden aan concrete dragers - CO₂-afvang en -opslag en het waterstofhoofdnet - maak je investeringen financieel haalbaar én versnelt de leercurve. CCS richt je smal op hard-to-abate (proces)-emissies; zo dalen netto-emissies hier en nu aantoonbaar. De koppeling aan het waterstofhoofdnet doorbreekt het kip-ei-probleem: blauwe waterstof levert tijdelijk het volume om het net rendabel te maken; groene waterstof kan vervolgens gecontroleerd infaseren naarmate kosten hiervan dalen en langjarige duurzame stroomcontracten op schaal beschikbaar komen. Zo koppel je innovatiebeleid, infrastructuur en zekere emissiereductie aan elkaar, zonder lock-in en mét een duidelijk afbouwpad.

Contactpersoon: Tim Kreuk, manager Public Affairs (tim.kreuk@tno.nl)